

MIK och bibliotek

MIK
och bibliotek
- en lägesrapport

Svensk
biblioteksforening

MIK och bibliotek
- en lägesrapport

Ingela Hofsten

Detta verk är licensierat enligt Creative Commons Erkännande 4.0
Internationell licens.

Augusti 2019

Grafisk form: A. Olas

Foto: Fredrik Hjerling

Innehållsförteckning

Förord	4
Ut ur husen!	7
MIK och etik	13
In med MIK-begreppet i styrdokument	17
Att våga visa sin professionalitet	23
AI och MIK	29
Karlstadstudenter workshoppa sig till MIK	33
Hjälp till självhjälp i Sundsvall	39
På Medioteket får lärare grunderna i MIK	45
Så kan folkbiblioteken utveckla sitt MIK-arbete	53
MIK en angelägenhet för hela samhället	61

Förord

I rapporten *Medie- & informationskunnighet - en forskningsantologi*, 2014, visade Svensk biblioteksforening på den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningens relation till det då relativt nya begreppet Medie- och Informationskunnighet, MIK. Nio forskare från tre lärosäten bidrog med sina perspektiv på MIK i förhållande till biblioteksvärlden.

Nu har fem år gått och MIK-begreppet är mer etablerat, om än också fortfarande omdiskuterat vad gäller innehåll och användning. Bibliotekens roll som en central aktör för ökad MIK är mer allmänt känd, men fortfarande söker de olika typerna av bibliotek sin roll i det arbetet.

I definitionen av MIK inkluderas ett antal färdigheter var och en av oss behöver för att aktivt kunna utöva våra demokratiska rättigheter i dagens digitala samhälle. Till dessa färdigheter räknas förmågan att kunna söka, finna, kritiskt granska och använda information för olika syften och i olika sammanhang. Detta är en kärnuppgift för biblioteken. Men det handlar även om att vi alla nu också är producenter av information och där har biblioteken fortfarande mycket att lära. Här är frågor om upphovsrätt och integritet för den enskilde avgörande.

I denna rapport har Svensk biblioteksforening återvänt till några av de forskare som bidrog till den förra rapporten för svar på frågor kring hur utvecklingen sett ut inom forskningen och vad man ser för utveckling framöver. Vi får också svar på några frågor kring vad forskningen tänker om bibliotekspraktiken kopplat till MIK-området.

Teorin ska förstås också omvandlas till praktik. Därför gör vi också några nedslag i själva verksamheten, för att se hur bibliotekspersonal på olika bibliotek arbetar för ökad medie- och informationskunnighet bland sina användare.

För att få en kunnig utomståendes blick på frågorna har föreningen anlitat journalisten Ingela Hofsten för dessa intervjuer.

Detta är en lägesrapport, men är på intet sätt menad att ge en heltäckande bild. Föreningen hoppas däremot att innehållet ska inspirera och ge en utgångspunkt för diskussion om bibliotekens roller för ökad medie- och informationskunnighet.

Karin Linder
Generalsekreterare

Ut ur husen!

Olof Sundin

Förståelsen i samhället för behovet av MIK är större än någonsin. Men det gäller att fortsätta att utveckla och synliggöra bibliotekens och bibliotekariernas roll i fråga om MIK, menar Olof Sundin, professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.

- Jag skulle också önska att bibliotekarier blev mer synliga i samhällsdebatten, säger han.

Det är drygt fem år sedan som Olof Sundin, tillsammans med Johanna Rivano Eckerdal, var redaktör för den forskningsantologi om medie- och informationskunnighet som kom 2014 och som ligger till grund för den här rapporten. Fem år då oerhört mycket hänt, konstaterar han.

- Intresset för de frågorna har ju fullständigt exploderat sedan dess. Idag är ju frågor kring sökmotorer, källkritik med mera jättestora, inte bara i forskarvärlden utan också i den allmänna debatten. Och i och med det har bibliotekens roll vad gäller MIK, kopplat till frågor om demokratin blivit allt tydligare.

Under de år som gått sedan antologin kom har Olof Sundin fortsatt att jobba med digitaliseringen i samhället i ett flertal olika projekt. Han har bland annat skrivit artiklar till Skolverkets kompetensutvecklingsplattform för lärare, skolbibliotekarier och skolledare, och, tillsammans med Jutta Haider, skrivit en rapport för regeringskansliet om algoritmernas betydelse för samhället.

Tillsammans med Hanna Carlsson har han, på uppdrag av Internetstiftelsen, också studerat undervisning i källkritik i några skolklasser.

- I vår rapport argumenterade vi för att synen på den undervisningen behöver uppdateras. Vi såg nämligen en tendens till att arbetet med källkritik fortfarande är ganska traditionellt. Mycket av det traditionella sättet går visserligen att översätta till samtida fenomen, men det är också viktigt att inkludera förståelse för hur frågorna kring källkritik förändrats i samband med digitaliseringen, som att sociala medier och sökmotorer utgår från centrala noder. Utan sådan kunskap är det svårt att bedöma källornas trovärdighet.

För att tydliggöra detta lanserade Olof Sundin och Hanna Carlsson begreppet sökkritik, ett ord som många bibliotekarier genast tog till sig.

- Det passar väldigt ju bra för att beskriva vad de håller på med.

”Källtillit” är ett annat ord som enligt Olof Sundin snabbt ”fick vingar”, som han uttrycker det.

- Hur viktigt det än är att vara källkritisk finns det ju en gräns för när och hur man ska vara det. I Jutta Haiders och min forskning diskuterade vi att det gäller att skapa balans, så att eleverna inte bara lär sig att vara kritiska utan också får känsla för när det är rimligt att inte ifrågasätta: Att de förstår vilken typ av källor som är mer tillförlitliga än andra, hur journalistik och forskning fungerar och så vidare. Vi kom då att lansera termen källtillit som en slags lek med ord och som komplement till såväl källkritik som sökkritik.

Att skolbibliotekarierna har en viktig roll i dessa sammanhang är lätt att se.

- Men det gäller att de argumenterar för sin professionella kompetens och att de får chans att vidareutveckla sin profession som pedagoger, kunskapsförmedlare och samhällsaktörer. Skolbibliotekarierna är faktiskt ännu viktigare än själva skolbiblioteken.

Men också folkbiblioteken har som bekant till uppgift att förmedla information och kunskap, vilket ju också framgår av den nationella biblioteksstrategin.

- Det innebär förstås inte att man ska tappa bort det som gör biblioteken populära idag. Låntagarna måste känna igen sig.

Den pedagogiska rollen i relation till MIK är inte enkel, och när det gäller hur medie- och informationskunnigheten ska förmedlas är det lite av en balansgång.

- Människor vill inte alltid bli påmind om vad de inte kan och dessutom visar forskningen att människors tilltro avseende den egna förmågan i relation till MIK inte sällan är överdriven. Så den första och kanske största utmaningen är därför många gånger att skapa en "sjukdomsinsikt", säger han.

En viktig del i det arbetet är att bibliotekariernas expertis görs mer synlig än idag, konstaterar Olof Sundin. Han tror att många människor inte inser hur komplext detta med informationssökning som en vidare fråga på nätet faktiskt är, och inte heller känner till att expertkunskap i de frågorna finns på våra folkbibliotek.

- I kontroversiella debatter idag är det ju väldigt tydligt, att många människor saknar källtillit och istället gör egna val utifrån sina åsikter.

En av de MIK-frågor som Olof Sundin är involverad i idag är algoritm-medvetenhet. I ett projekt finansierat av Vetenskapsrådet undersöker han och Jutta Haider hur människor agerar medvetet utifrån kunskap och förståelse för vad som formar det vi ser och inte ser på Internet. I ett relaterat projekt som framför allt Lisa Dahlquist kommer att göra som en del av Digitalt Först kopplas detta tydligare till att det fortfarande finns stor okunskap på detta område, något som bibliotek och bibliotekarier kan hjälpa till att råda bot på. Det rör sig alltså inte om att lära ut själva tekniken, utan om att skapa förståelse för teknikens roll.

- Den förståelsen behöver bli en del av dagens allmänbildning.

Behovet av MIK på biblioteken är alltså stort och växande.

- Men det går ju inte gå att tvinga låntagarna att delta i utbildningar om källkritik och källtillit. Så frågan är ju hur man ska arbeta pedagogiskt utan att inta någon slags förmyndarposition.

Olof Sundin pekar på vikten av kontinuerlig kompetensutveckling i MIK.

- Det finns nog en del bibliotek som inte har någon tydlig strategi för vidareutbildning utan jobbar mer med korta insatser av mer tillfällig art. Men nu, när det så påtagligt sker snabba förändringar, ser jag det som väldigt viktigt att det finns tankar kring hur fort- och vidareutbildning ska ske och att det görs löpande. Professionen måste känna sig trygga i att de är det de utger sig för att vara, nämligen experter. Det är en jätteviktig arbetsgivarfråga!

Allmänhetens tillit till biblioteken och deras verksamhet är fortfarande mycket hög i Sverige, påpekar Olof Sundin.

- Vi ska komma ihåg att biblioteken har ett väldigt gott rykte i samhället och inte minst skolbiblioteken har nog aldrig diskuterats så mycket och i så positiva termer som nu, plus att det finns en biblioteksstrategi. Så förutsättningarna är fantastiskt goda för att utveckla bibliotekens roll vad gäller MIK, tycker jag.

Men han konstaterar också att det är viktigt att inte slå sig till ro med det, utan att biblioteken måste fortsätta visa människor att de kan lita på biblioteken som institution och kanske framförallt på bibliotekarierna som professionella aktörer. Man bör också ta den internationella trend på allvar, som pekar på en minskad tilltro till samhällsinstitutioner.

- Hur kan bibliotekarier bidra till att motverka den trenden? Det är en central fråga i framtiden, säger Olof Sundin.

Därför är det viktigt att bibliotekarierna, och därmed biblioteken, visar på sin kompetens, bland annat i medie- och informationskunnighet.

- Och att de gör det med gott självförtroende. Och så skulle jag önska att bibliotekarier var mer synliga även utanför biblioteken!

MIK och etik

Johanna Rivano Eckerdal

Var går gränsen mellan verktyg och innehåll när man jobbar med MIK och hur kan MIK bidra till förståelsen av demokratin? Det är frågor som intresserar Johanna Rivano Eckerdal.

Hon är docent och universitetslektor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet och var, tillsammans med Olof Sundin, redaktör för forskningsantologin om MIK som kom 2014, där hon också deltog med en egen artikel, under rubriken MIK och medborgarskap. Hon konstaterar att mycket har hänt i MIK-frågan sedan dess.

- Det känns som att vi var ute i precis rätt tid med antologin, för sedan dess har ju MIK-begreppet verkligen fått ett stort genomslag, säger hon och pekar på att behovet av ett kritiskt förhållningssätt till vår tids medier idag uppmärksammas i alla möjliga sammanhang.

- Det syns i mycket högre grad i olika styrdokument och i att det läggs resurser på att arbeta med sådana frågor i skolan, men också för arbetslivet och när det gäller att kunna utöva sina demokratiska fri- och rättigheter.

Det sistnämnda har hon själv ägnat en del stor del av sin forskargärning åt. I sin avhandling från 2012, *Information, identitet, medborgarskap*, undersökte hon hur unga kvinnor värderar informationskällor när de väljer preventivmedel. Utgångspunkten var hennes intresse för hur informationskompetens i vardagslivet, relaterar till medborgarskap och demokrati.

- När jag började med studien 2006 fick jag argumentera väldigt mycket för att den kopplingen fanns. Numera behöver jag inte det, för

idag ser vi ju att saker som demokrati och mänskliga rättigheter, som man tidigare föreställde sig något som är stabilt då det väl är uppnått, istället går tillbaka på många håll.

- Så det är positivt att samhället fått upp ögonen för behovet av MIK. Men orsaken till det är ju alarmerande.

Johanna Rivano Eckerdal har fortsatt att intressera sig för informationskompetens i olika sammanhang, kopplat till medborgarskap och demokrati. Hon har bland annat studerat hur skolhälsovården informerar om och administrerar HPV-vaccination.

- Eftersom det finns väldigt polariserade uppfattningar om det vaccinet kan det bli problematiskt på många sätt, när föräldrar ska ta ställning till vilken information de ska lita på. Vilket ju i grunden har att göra med MIK.

Ett annat spår i Johanna Rivano Eckerdals forskning rör verksamhetsutveckling av folkbibliotek. 2013 studerade hon ett antal folkbibliotek som jobbat med att positionera sig i lokalsamhället genom att utveckla verksamheten till ett slags kulturhus.

Såg du att MIK fanns med i tänket när de gjorde det?

- Nej, MIK var inte i fokus i de projekten. Men det fanns förstås en vilja att jobba digitalt, relatera till samtiden och interagera med andra aktörer.

När det gäller folkbibliotekens roll på MIK-fronten i stort tycker Johanna Rivano Eckerdal att det är väsentligt att fundera över de etiska frågeställningar som uppstår i samband med att biblioteksmedarbetare i allt högre utsträckning behöver gå i dialog med låntagarna.

- Förut har man ju brukat säga att bibliotekarier inte ska behöva förhålla sig till innehåll, utan bara vara förmedlare. Men jag menar att det håller på att förändras. Idag måste de också kunna vara samtalspartner.

Hon nämner ytterligare ett forskningsprojekt, där hon och hennes kollega Hanna Carlsson har studerat hur folkbibliotek förhåller sig till kommunala och statliga styrdokument.

- I dem värderas demokratin högt, men frågan är ju hur man ska dra gränserna i sin vardag som bibliotekarie. När man möter användare som behöver få hjälp med digitala verktyg kan det ju många gånger vara svårt att göra det utan att hamna i innehållet, så att säga.

Hon exemplifierar med låntagare som vill ha hjälp att få i gång sitt mobila bank-id eller nyanlända som inte förstår instruktioner från Migrationsverket.

- Du har skyldighet att visa hur appen fungerar, men då går det ju inte att undvika att se åtminstone delar av innehållet. Och om du har en nyanländ framför dig kan ju en knapptryckning få väldigt stora konsekvenser. Självklart ingår inte att ge råd i bibliotekarieprofessionen, men den typen av situationer uppstår ju ideligen och ofta uppstår ju svåra gränsdragningar. Det är en stor utmaning!

Därför anser hon att det är oerhört viktigt att det ges resurser för kontinuerlig kompetensutveckling, dels på de enskilda biblioteken, men också till de universitet som utbildar bibliotekarier.

- Idag kan vi inte erbjuda sådan fortbildning på ett bra sätt, men vi har lyft det nationellt och hoppas det ger resultat, för det är viktigt att vi håller en god kunskapsnivå ute i landet vad gäller såväl verktyg och medier som de etiska frågorna.

In med MIK-begreppet i styrdokumentet

Fredrik Hanell

Hellre "kunnighet" än "kompetens". Fredrik Hanell tycker det är olyckligt att de nationella policydokument som styr skolan använder begreppet "digital kompetens", som enligt hans åsikt rimmar dåligt med det han kallar samlärande.

- Jag tycker MIK och informationslitteracitet är bättre begrepp. Det tar jag ställning för i min avhandling.

När Fredrik Hanell arbetade som skolbibliotekarie i mitten av 00-talet började han intressera sig för det faktum, att digitala redskap hade börjat användas i skolundervisningen och att det medförde nya utmaningar för lärarkåren, bland annat i fråga om källkritik. Då han började forska 2010 valde han därför att studera på vilket sätt lärarstudenter och lärare vid förskolläro-utbildningen använder digitala redskap. I fokus fanns en Facebookgrupp som användes av både lärare och studenter, men han tittade också på andra digitala redskap som Google Drive. Han gjorde också observationer och intervjuer.

I sitt bidrag till forskningsantologin, som han skrev tillsammans med Helena Francke, visade han på några tidiga resultat av sina studier. Han kunde då bland annat konstatera att det då helt nya formatet Facebookgrupper där både lärare och studenter ingick, skapade intressanta situationer, bland annat genom att det fanns en osäkerhet hos såväl lärarna som studenterna om hur de skulle användas. Skulle konversationerna handla strikt om utbildningen eller fanns där också utrymme för relationsbyggande etcetera?

I sin avhandling, som kom i vintras, återger han bland annat en episod där en lärare hakar på ett aprilskämt, vilket gör en del studenter förvirrade.

Den informella tonen som återfinns på Facebook var då också något förhållandevis nytt i högre utbildning. Efter hand kunde han dels se hur studenterna också började organisera grupparbeten med digitala redskap, dels hur både de och lärarna blev allt mer säkra i hur de olika redskapen kunde användas.

- En sak jag såg var, att det, vid förskolläraryrket, fanns en rätt etablerad idé om samlärande, det vill säga att lärande är något som sker i mötet med andra, och gärna kan ske på ett lekfullt sätt. Det blev också allt tydligare ju längre utbildningen pågick.

Men den synen gällde inte alla, vilket bland annat avspeglade sig i hur studenterna använde Facebookgruppen.

- Bland dem som ser lärande som samlärande fanns en större tendens till öppna diskussioner och att se gruppen som ett sätt att vårda relationerna, medan de som hade en mer pragmatisk syn på lärande i första hand utnyttjade den i syfte att klara utbildningen. Det påverkade förstås också vilken information de delade med sig av.

I stora drag såg Fredrik Hanell tre olika identitetspositioner hos studenterna när det gällde hur de interagerade i Facebookgruppen: de diskussionsorienterade såg gruppen som en möjlighet att få ny kunskap genom att diskutera öppet, de målinriktade använde den framför allt som ett redskap för kollaborativ problemlösning för att underlätta studierna, medan kundorienterade studenter såg den som ett forum för att föra fram synpunkter och eventuella klagomål på utbildningen.

Vilken nytta kan bibliotekarier som jobbar med MIK ha av den här kunskapen, tycker du?

- Att det är viktigt att vara medveten om att synen på lärande präglar hur man använder de digitala verktygen och hanterar den information man finner hos dem. Att det finns en stark koppling mellan ens identitet och vilken sorts lärande man omhuldar.

Med den utgångspunkten är det lättare att se användaren utifrån hens situation, sammanhang och kontext.

- På så vis knyter resultaten från avhandlingen an till forskningstraditionen inom biblioteks- och informationsvetenskap, framför allt i Norden och Australien.

- Jag tycker också att man som bibliotekarie bör reflektera över sin egen syn på lärande, eftersom det kan påverka ens sätt att förmedla kunskap.

Sedan Fredrik Hanell påbörjade sina studier 2010 har väldigt mycket hänt när det gäller förståelse för sociala medier och digitala verktyg, konstaterar han.

- Bland annat finns det nog hos de allra flesta en medvetenhet om algoritmer och andra mekanismer som sorterar informationen på nätet, och att det sker urval.

Men det betyder inte att man som bibliotekarie kan slappna av.

- Nej, det här är ju en pågående process där det hela tiden händer nya saker, så det är en diskussion som måste hållas levande och aktuell. I dag har vi ju till exempel begrepp som fake news, som vi inte diskuterade för några år sen, liksom medveten desinformation och osaklighet från både politiska makthavare och kommersiella aktörer. Och eftersom vårdandet av det demokratiska samtalet är en av bibliotekens nyckeluppgifter, har behoven snarare ökat än minskat i dag.

När han blickar framåt ser Fredrik Hanell framför sig en värld där dagens utveckling mot allt mer mobilt innehåll förstärks och att det i allt högre utsträckning handlar om rörlig bild, vilket han anser skapar behov av nya slags diskussioner.

- Inte minst för att vi lämnar så mycket spår på nätet och behöver ha insikt om det och hur det ska hanteras. Där har biblioteken en oerhört viktig roll!

I sin avhandling undersöker Fredrik Hanell också hur de nationella styrdokumenterna inom skolans värld skriver om digitalisering. Han problematiserar där begreppet "digital kompetens".

- "Digital kompetens" har stark koppling till handlingsinriktade förmågor.

Han säger att begreppet och de diskurser som finns kring det kan spåras till Europaparlamentets rekommendation från 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande och menar att det bottnar i ett ekonomiskt och tävlingsinriktat synsätt - att det går att koppla till en önskan att vilja stärka EU-ländernas ekonomiska konkurrenskraft.

Det synsättet kan få konsekvenser på hur lärandet sker, anser han och skulle föredra att MIK-begreppet användes i styrdokumenterna.

- MIK kan vara ett mer fruktbart begrepp, eftersom det bygger på Unescos mer idealistiska och humanistiska värden som till exempel ger bildning och idén om lärande som samlärande mer utrymme, och bygger mer på det samlärande perspektivet. Men det är ju inte mät- och kvantifierbart på samma sätt som kompetens.

- Jag tycker helt enkelt att det handlar om olika synsätt som krockar lite med varandra. I värsta fall har det en negativ inverkan på möjligheterna att utveckla en litteracitet som är kopplad till kreativa och kritiska förmågor.

Att våga visa sin professionalitet

Åse Hedemark

Bibliotekarier kan väl inget om den digitala världen. Någoting ditåt svarar många ungdomar i fokusgruppsintervjuer om sina biblioteksvanor och där har vi en av dagens och framtidens MIK-utmaningar, enligt biblioteksforskaren Åse Hedemark.

Hon är lektor i biblioteks- och informationsvetenskap vid institutionen för ABM (arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap, musei- och kulturarvvetenskap) vid Uppsala universitet. Hennes specialitet är barns litteraciteter, vilket också var ämnet för den artikel hon skrev tillsammans med sin kollega Anna Hampson Lundh, i den forskningsantologi från 2014 som ligger till grund för denna rapport. I den beskrev de hur biblioteks och bibliotekariers läsfrämjande arbete ser ut och skulle kunna utvecklas, utifrån ett antal olika studier.

Under åren som gått sedan antologin kom ut har Åse Hedemark arbetat med tre olika projekt inom samma område.

- Ingen av de studierna handlade om MIK, egentligen, även om de inte heller utesluter det.

I projektet Sagostunden, som 2015 resulterade i rapporten "*Leonards plåster. Om syfte, barnsyn och kvalitet i bibliotekets sagostund*" som hon skrev tillsammans med Pia Borrmann, kunde hon konstatera att sagostunder är starkt förankrade i böckernas värld.

- Även om bibliotekarierna som håller i sagostunderna ibland interagerar och ofta använder rekvisita tar de oftast avstamp i böcker, gärna folksagor. Men forskning har visat att barn har ett starkt intresse för det visuella. Så det blir olika fokus.

Hon såg också att själva berättelsen tycks vara det viktigaste för dessa bibliotekarier, vilket stärker hennes teori från tidigare studier om att bibliotekens verksamhet präglas av barnperspektiv snarare än av barns perspektiv. Det första begreppet innebär en vuxenblick på barnen och deras behov, ett förhållningssätt som lätt blir uppfostrande, medan det andra begreppet utgår från att se lärandet ur barnens perspektiv och utifrån deras tankar och känslor.

Dessutom noterade hon att många bibliotekarier har ett flertal olika syften med sina sagostunder, utifrån läsfrämjande och språkutvecklande ambitioner. Utöver att läsa boken kanske de vill samtala om berättelsen och de frågor den väcker, passa på att visa biblioteket, låta barnen jobba kreativt ...

- Istället tror jag de borde sälla, bestämma sig för ett mål per tillfälle. De skulle också kunna laborera mer med syftena.

Skulle ett sådant syfte kunna vara att tänka utifrån MIK?

- Ja, varför inte. Inte minst om man väljer en faktabok till sagostunden. För det ska man ju inte glömma, att många barn är mer intresserade av fakta än berättelser. Men också samtal utifrån en saga skulle förstås kunna utvecklas ytterligare ett steg, så att man naturligt kom in på sådant som ingår i MIK.

I ett annat projekt (*Hedemark & Nagorsen Kastlander: "Läs med barnet - inte för det!"*) studerade hon föräldragruppträffar. Där förekommer visserligen ett visst mått av MIK; när bibliotekarierna informerar hur nyblivna föräldrar kan hitta rim, ramsor, sånger och litteratur till sina telningar, men utöver det såg inte Åse Hedemark några tydliga exempel på att MIK förmedlades vid dessa tillfällen.

Hon märkte inte heller att bibliotekarierna visade sin kompetens på detta område. Samma sak gällde de bibliotekarier som höll i sagostunder.

- De verkade ha svårt att definiera sin professionella kompetens överlag. Dessa bibliotekarier har ju till exempel stor didaktisk kunskap, i sitt sätt att förmedla litteraturen kroppsligt. Det är synd att de inte verkar se det själva, för det som är diffust för en själv blir det också för både låntagare och eventuella samverkanspartner.

I *Unga berättar: En studie av ungas syn på läsning och bibliotek* från 2018 fick ett antal niondeklassare delta i en fokusgruppsintervju om sina biblioteksvanor. Resultaten från den kan tyckas nedslående.

- De såg inte bibblan som en särskilt relevant plats. Sen ska man förstås ha i åtanke att sextonåringar gärna är lite på tvärs ...

Det som kom fram av studien var också, att några av ungdomarna associerade biblioteket med skolarbete och inte såg någon anledning att använda biblioteket på sin fritid, utom som lokal att hänga i.

- Nästan ingen använde det digitala biblioteket och de som gjorde det var kritiska till katalogen, som de bara använde för att söka specifika titlar.

Det visade sig att ungdomarna saknade en sökfunktion mer liknande den som finns hos nätbokhandlar, där en sökning leder vidare till nya tips ("har du läst den här boken kanske du också gillar den här", "andra sökte också efter" etcetera).

- På bokfronten ville många av dem läsa på engelska. Många tyckte att översättningar är töntigt och står i vägen för en autentisk upplevelse av texten. Däremot sa de flesta att de föredrar pappersböcker framför e-böcker.

På ungdomarnas önskelista för en mer inbjudande biblioteksmiljö fanns ungdomsavdelning avskild från barnavdelning, sköna sittplatser, tillgång till fika. Några önskade också sådant som redan fanns på deras bibliotek, till exempel makerspace-aktiviteter.

När ungdomarna själva fick föreslå hur biblioteket skulle kunna nå ut med sin information nämndes sociala medier, Youtube och liknande. Men: - De flesta trodde inte att bibliotekspersonalen skulle behärska såna kanaler eller den digitala världen över huvud taget. Så det verkar finnas ett informationsglapp.

När hon blickar framåt hoppas Åse Hedemark att praktikerna i ännu högre grad än idag ska nyttja henne och andra forskare som bollplank och resurser i att belysa verksamheten med sitt utifrånperspektiv.

- Och så hoppas jag förstås att folkbiblioteken fortsätter att vara relevanta platser, både för medborgare och makthavare.

AI och MIK

Jutta Haider

Vara gruset i maskineriet, ställa de jobbiga frågorna. I takt med att AI, artificiell intelligens, i allt högre utsträckning påverkar vår vardag måste vi människor lära oss att bli allt mer vaksamma när det gäller information. Och bibliotekarierna har en viktig roll i att förmedla sådan kunskap.

Människoliknande robotar som tar över världen. Ja, när vi hör ordet AI är det många av oss som tänker på science fiction-filmens värld. En sådan verklighet är än så länge långt borta. Men AI, eller egentligen maskininlärning, finns i allra högsta grad redan i vår vardag, säger Jutta Haider, docent i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.

- Som chattbotar på nätet, som låter som människor.

Andra exempel på AI-teknik är sökmotorsystem som gissar vad man vill söka på, olika sorters databaser, katalogisering, inköpssystem och diverse administrativa lösningar.

- Så också den dagliga biblioteksverksamheten kommer att påverkas av och bli allt mer beroende av AI.

Jutta Haider har de senaste åren ägnat sig åt att studera hur kunskap och information formas i den digitala kulturen. För närvarande forskar hon tillsammans med Olof Sundin i projektet Algoritmer och källkritik.

I takt med att AI utvecklas kommer det att användas i allt fler sammanhang och på allt mer sofistikerade sätt. Det innebär att vi människor behöver lära oss förstå hur vi ska se på den information vi nås av.

Hur ska den tydas, hur vet vi om vi kan lita på den?

- Ofta ser vi ju på källkritik som att du kan gå till källan för att avgöra om något är trovärdigt eller inte. Men det har förändrats och kommer bli allt svårare, i takt med att fler och fler texter och bilder skapas av maskiner, säger Jutta Haider.

Hon nämner den filmsnutt som spritts flitigt på nätet där Barack Obama håller ett tal där han omnämner Donald Trump som "en skithög". Filmen gjordes i syfte att visa hur enkelt det är att göra så kallad "deep fake", genom att ljudklipp med hans röst sattes ihop till nya ord och kombinerades med bilder så att hans munrörelser synkroniserades med (de nyskapade) orden. Ett annat exempel är en film där David Beckham, i en kampanj mot malaria, talar nio olika språk.

Dessa exempel är ganska lätta att genomskåda, medan andra "deep fakes" kan vara svårare att avslöja. Det kan röra sig om en del av ett mejl, ett inspelat samtal eller en suddig filmsnutt som ska bevisa att ett möte mellan två personer ägt rum.

Många bilder och filmer går att bildgoogla och hitta information om, som visar om de är fejkade, tagna från helt andra sammanhang eller inte. Men om någon med hjälp av AI skapar helt nya identiteter eller nya plausibla och unika bilder är det inte längre möjligt, konstaterar Jutta Haider.

- Det är bara att acceptera. Men vi måste lära oss att förhålla oss till det.

Det kommer helt enkelt krävas kunskap om hur den digitala infrastrukturen ser ut och fungerar och hur man över huvud taget får syn på den.

- Den är mer och mer osynlig. Så det krävs en folkbildningsinsats, och där spelar biblioteken och bibliotekarierna en stor och viktig roll.

- Det är ett stort ansvar och självklart kan inte alla kunna allt, men vi måste vara medvetna om att både källkritik och källtillit måste relateras till den digitala infrastrukturen som AI kommer spela roll där så det krävs att människor får stöd och hjälp i att lära sig detta, säger Jutta Haider.

Hon poängterar att man inte behöver vara tekniskt kunnig för att vara källkritisk i den digitala tidsåldern. Det viktiga är att man förstår att tekniken finns och hur den kan fungera.

- Utmaningen blir att hela tiden vara lite före och att kanske se sådant som inte andra ser. Att titta på det hela lite från sidan och underifrån och ifrågasätta: Vilka risker och konsekvenser finns det med den nya tekniken?

Hon pekar också på vikten av att bibliotekarier får kontinuerlig kompetensutveckling, för att kunna klara att föra kunskapen vidare.

- Det ingår ju i rollen som bibliotekarie att hela tiden omvärldsbevaka och utveckla sig själv, men man måste självklart också få möjlighet att göra det.

Jutta Haider tror att bibliotekarier måste ta sin folkbildande roll på allvar genom att delvis lämna sina egna institutioner och börja söka sig ut till olika typer av verksamheter i såväl offentlig som privat sektor.

- Med tanke på de många utmaningar samhället står inför, vilka verksamheter utöver biblioteken som behöver bibliotekariekompetens grundad i biblioteks- och informationsvetenskap tycker jag faktiskt det är en mer samhällsrelevant fråga än att diskutera alternativa kompetenser på biblioteken!

Karlstadstudenter workshoppas sig till MIK

Karlstad universitet

Med en webbkurs och nya undervisningsmetoder hoppas bibliotekarierna vid Karlstad universitet kunna överbrygga det glapp i fråga om MIK som finns hos många nyblivna studenter och som handlar om okunskap i såväl sökkritik som om vetenskaplighet.

- Vi har ju två böcker men bara en lapp som det står "book" på.

- Men vänta nu! Här står det "abstract". Såna brukar det ju inte finnas i vanliga böcker. Då måste det väl vara en avhandling.

Tre studenter från idrottscoachprogrammet vid Karlstads universitet, KAU, sitter i en ljus lektionssal i universitetets bibliotekshus. På det runda bordet framför dem ligger några böcker och pappersluntor tillsammans med ett gäng lappar med termer på engelska som beskriver olika typer av texter. Uppgiften är att dels klura ut vilken lapp som hör till vilken text, dels rangordna dem utifrån grad av vetenskaplighet.

De unga kvinnorna diskuterar fram och tillbaka. Snart har de listat ut att lappen "dissertation" hör till avhandlingen och att de övriga texterna kan kategoriseras "book", "student paper" och "journal article". Men i vilken ordning ska de ligga? Läroboken känner de ju till och vet att den känns väldigt vederhäftig. Den måste väl vara mest vetenskaplig? Och artikeln och avhandlingen bör väl vara ungefär jämbördiga, medan uppsatsen borde hamna längst ner. Eller?

- Å, vad svårt det här var, utropar en av dem.

Vid salens andra bord sitter deras kurskamrater och jobbar med samma uppgift men med andra texter och böcker. Dagens lärare, universitets-

bibliotekarierna Marie-Louise Eriksson och Linda Borg, går runt bland borden och lyssnar på diskussionen. När grupperna redovisar vad de kommit fram till går de lugnt och metodiskt igenom varför studentuppsatser och läroböcker inte har samma vetenskapliga höjd som avhandlingar och hur man kan skilja mellan artiklar i vanliga tidningar och i vetenskapliga tidskrifter.

Lektionen har börjat med att studenterna fått delta i en mentometerundersökning med tre frågor. De har fått ange vilka av ett antal listade sökmotorer de använt, valt ett antal faktorer som kännetecknar en vetenskaplig text, samt avgjort huruvida en angiven referens är korrekt angiven utefter den referensstil de ska använda. Därefter har Linda Borg och Marie-Louise Eriksson visat exempel på hur man kan begränsa sina sökningar i olika sökmotorer, berättat om möjligheten att få skrivhandledning på biblioteket och annat som kan vara matnyttigt för studenter som snart ska skriva sin B-uppsats.

Det hela är resultatet av ett utvecklingsarbete i universitetsbiblioteket. Det var 2017 som bibliotekarierna här beslöt sig för att tänka nytt.

- Vi kände att det fanns ett glapp mellan gymnasiet och universitetet, säger Marie-Louise Eriksson, bibliotekarie.

Ett glapp som handlade om att nyblivna studenter visserligen vet hur man rent tekniskt söker på nätet, men samtidigt har dålig kunskap om hur man hittar och värderar vetenskapliga texter. Ofta har de inte ens kommit i kontakt med sådana.

Och även om studenterna känner till begreppet källkritik är det inte något de automatiskt använder sig av då de söker information. Deras bild är också att många studenter baserar sin källtillit på känsla: "han verkar ju kunna" och förlitar sig väldigt mycket på sina läroböcker.

- Jag tycker nog dessutom att de blivit sämre de senaste åren, säger Linda Borg som undervisat nyblivna studenter i MIK i många år.

- Vad det beror på vet jag däremot inte, säger hon.

Oavsett vilket är detta kunskap som studenterna behöver, både för sina universitetsstudier och så småningom i arbetslivet. Att studenter kan söka, samla och kritiskt tolka relevant information är också ett uttalat grundläggande mål enligt Högskoleförordningen. Och då räcker det förstås inte med att lära ut själva söktekniken utan också om att studenterna får lära sig att värdera skillnaden mellan olika källor och den information de får fram.

Universitetsbibliotekarierna ville nu överbrygga kunskapsglappet och nå fler med sin undervisning. Tidigare hade de turats om att hålla traditionella föreläsningar om MIK. Men deras intryck var, att mycket av den undervisningen inte riktigt "fastnade" hos studenterna. Nu bestämde de sig för att börja med mer interaktiva lektioner i form av workshoppar. De började med att bilda ett undervisningsteam om fyra personer.

- Att vara så pass få underlättar samarbetet plus att man blir bättre på att undervisa om man gör det oftare, säger Marie-Louise Eriksson.

På så sätt blev det också enklare att utveckla den webbkurs i akademisk informationskompetens som var en del av utvecklingspaketet, och som de till en början hoppades kunna nå ut med nationellt, berättar hon.

- Nästan internationellt, haha. Vi hade väldigt höga ambitioner och sökte pengar för att kunna göra något riktigt stort.

Men efter en tid ändrade de sig. När KAU övergick till lärplattformen Canvas beslöt sig undervisningsgruppen för att haka på, och anpassa sin webbkurs för den.

- Det spelar ju ingen roll om man gör en fantastisk och flashig webbkurs om den inte syns och används. Men på Canvas finns ju både

lärare och studenter både här och på många andra universitet och högskolor. Och så behövde vi inte tvinga in studenterna i ett nytt gränssnitt. Så det blev en öppet och transparent kurs på så sätt, säger Marie-Louise Eriksson.

Webbkursen som idag finns upplagd i Canvas, består av ett antal olika moduler med korta texter och filmer, kviss och övningar. De ämnen som behandlas är informationssökning, referenshantering och källkritik, liksom upphovsrätt och akademiskt skrivande. Kursen är fortfarande under utveckling. Bland annat finns planer på att översätta materialet till engelska, samt att anpassa det till olika program och utifrån specifika behov.

Att jobba mer studentaktivt krävde också en annan sorts undervisningsrum. En av salarna i biblioteksbyggnaden gjordes därför om för att användas just till dessa lektioner. I salen finns fyra skärmar (en per vägg) som det går att koppla medhavda datorer till, samt lika många whiteboardtavlor. En stor duk där de undervisande bibliotekarierna kan visa sökvägar och dylikt finns också, liksom ett skåp med litteratur och ett låst skåp med lånedatorer. Men det viktigaste är att borden är runda, för att underlätta övningar.

- Det funkar dåligt att sitta i rad om man ska gruppbeta, säger Marie-Louise Eriksson.

Den första lektionen i workshopform hölls hösten 2018. Sedan dess har undervisningsgruppen hållit flera verkstäder i veckan. Hittills har de i första hand vänt sig till förstaårsstudenter, men håller öppet för att så småningom undervisa såväl studenter på högre nivå, som lärare.

Det är lärarna på de olika programmen som "beställer" workshopparna av utbildningsgruppen, utifrån de behov som finns i studentgruppen. Inför lektionen ska studenterna gå igenom webbkursen.

- Det är inte alltid som alla har gått igenom den innan, men workshopparna brukar fungera väldigt bra ändå, säger Marie-Louise Eriksson.

Hon och Linda Borg tycker båda att det blivit roligare att undervisa på det här viset. De är också ganska övertygade om att studenterna får med sig mer kunskap från den här sortens lektioner. Vilket inte innebär att de slår sig till ro. Nej, de fortsätter att utveckla webbkurs och workshoppar. Därför avslutar de dagens lektion med att dela ut en utvärdering. På frågan om vad studenterna tyckt om lektionen svarar nästan alla: "Mycket värdefullt".

Genom att hålla i sådana här verkstäder har bibliotekarierna i utbildningsgruppen också märkt att deras kompetens som bibliotekarier blivit mer synlig på universitetet, både bland studenter och lärare.

- En del har knappt varit på ett bibliotek när de börjar här, säger Linda Borg.

Vad har ni själva lärt er sedan ni började jobba på det här viset?

- Att man behöver börja väldigt basic: Vad är skillnaden mellan en bok och en avhandling, till exempel, säger Linda Borg.

Marie-Louise Eriksson berättar att hon inte hade någon större pedagogisk erfarenhet innan hon började på universitetsbiblioteket, men att undervisandet går hand i hand med hennes intresse för kommunikation.

- Jag har lärt mig mycket om gruppdynamik. Och klurandet är väldigt kul; hur man gör bra övningar. Det handlar ju om att få våra resurser att bli användbara.

Hjälp till självhjälp i Sundsvall

Digidelcenter

Deklarera, boka resor, spela schack, skapa sin egen e-bok, prova en 3D-skrivare. I Sundsvall har digidelcentret varit igång sedan 2016. Och verksamheten når också orter i kommunen där det inte finns något bibliotek.

Hon hade inte åkt med tåg sedan 1982, men nu var det dags. Och i stället för att sätta sig i telefonkö hos SJ begav sig den 90-åriga kvinnan till biblioteket i Kulturmagasinet i centrala Sundsvall. Hon hade nämligen hört att där fanns hjälp att få.

Och mycket riktigt: En trappa upp finns Digidelcenter, där Abdullatif Haj Mohammad kunde visa hur det går till att boka resor på nätet.

Abdullatif Haj Mohammad är en av ett femtontal biblioteksmedarbetare på Sundsvalls stadsbibliotek som turas om att ge personlig it-handledning till allmänheten varje vardagseftermiddag och två kvällspass per vecka. Han kunde hjälpa henne.

Andra gånger har han och hans kolleger hjälpt till ladda ner appar, lärt ut hur man gör egna filmer, visat hur filer kan sparas i molnet - ja, i stort sett allt som har med hantering av it att göra. Rena teknikfrågor, som att byta batteri, laga trasiga apparater etcetera hänvisar han och hans kolleger vidare till reparationsfirmor.

- Första åren kallade vi it-handledningen för e-hjälp. Men då märkte vi att många tolkade det som nåt slags första hjälpen och kom till oss med sina trasiga apparater, berättar Gudrun Widmark, enhetschef.

Det hela är en del av de statliga krav och riktlinjer kring bibliotekens roll som kunskapsförmedlare och tillgängliggörare och som bland annat finns formulerade i Bibliotekslagens sjunde paragraf: "Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet."

Sundsvalls stadsbibliotek var faktiskt först i Sverige med att starta sitt digidelcenter 2016. Då hade Gudrun Widmark och hennes medarbetare redan arbetat med frågan i femton år.

- Första åren provade vi flera sätt att erbjuda it-handledning. Efter några år konstaterade vi att fasta tider med möjlighet till drop-in och flerspråkig personal var den bästa formen, säger hon.

Idag har de tillgång till personal med kunskap i fjorton olika språk utöver svenska. Dessa kan ge handledning på besökarnas modersmål. Men broschyrer och foldrar är på svenska och Abdullatif Haj Mohammad berättar att han, som har arabiska som modersmål, gärna it-handleder på svenska.

- Jag vill visa vägen. Och handledningen handlar ju om det svenska digitala livet, så det är ju bra om de klarar det på svenska.

Viktigt var över huvud taget att nå ut till de målgrupper som enligt utredningen Svenskarna och Internet har visat att det finns två befolkningsgrupper som sticker ut negativt i fråga om tillgång till och kunskap om den digitala världen; personer över 65 och kvinnor med utländsk bakgrund.

Den senare målgruppen försöker Sundsvalls stadsbibliotek nå bland annat genom att ha särskilda kvinnogrupper som får it-stöd och genom att anordna it-kaféer i bostadsområden där många familjer med annat modersmål än svenska bor.

Så småningom kom Gudrun Widmark och hennes medarbetare fram till att de behövde en särskild lokal för sitt digitalcenter. Genom ommöblering och extra medel från såväl stat som kommun kunde de frigöra en stor sal, där besökare kan sitta med sina egna apparater eller använda någon av bibliotekets. Här finns också en "digital verkstad" där det går att boka tid för att prova sådant som VR, 3D-skrivare och programmering.

Sedan hösten 2018 håller Abdullatif Haj Mohammad, tillsammans med kolleger och externa aktörer, också i digitala verkstäder varje tisdagseftermiddag - två timmar med olika teman. Verkstäderna vänder sig till alla åldersgrupper, men är särskilt inriktade på äldre och kvinnor med utländsk bakgrund. En sådan workshop kan till exempel handla om sociala medier. Då ges möjlighet att diskutera och reflektera kring hur dessa fungerar, bland annat vad gäller fakta. Deltagarna får också träna på att kritiskt värdera information och själva skapa innehåll i olika medier. Andra workshopteman som förekommit är "betaltjänster", "fällor på nätet" samt "bild- och videohantering".

I verkstäderna samarbetar biblioteket ibland med externa aktörer. Till exempel har personer från Mittmedia visat hur man läser tidningen via dator och smarttelefon.

Biblioteket håller också i MIK-lektioner för grupper, till exempel gymnasieelever, med särskilt fokus på hur en kritisk användning av internet kan se ut. De jobbar då dels med klassisk källkritik, dels genom att ta upp nyare fenomen som clickbait, fakenews, algoritmernas påverkan på information och desinformation.

- Ibland kommer vi också in på frågor kring olika psykologiska mekanismer och hur de påverkar vår medie- och informationshantering, säger Jon Widmark, IT-pedagog och teamledare.

Planen är att sådana slags lektioner också ska erbjudas andra målgrupper, som vuxenstudier, organisationer och föreningar.

I samband med de årliga kampanjveckorna All digital week och eMedborgarveckan har Sundsvalls stadsbibliotek också arrangerat Digitalt självförsvar med detox bar och föreläsningar på olika teman. Bland föreläsarna under 2018 fanns författarna/journalisterna Kent Werne ("Allt är en konspiration") och Jack Werner. Under eMedborgarveckan arrangerar biblioteket också alltid en särskild seniordag.

Utöver detta arrangerar biblioteket kreativa workshoppar för barn på skolloven. Personalen jobbar också med undervisning i MIK för grund- och gymnasieskolan samt på vuxenutbildningen.

Men det är förstås inte bara medborgare som befinner sig i stans centrum som ska ha tillgång till dessa tjänster. Därför finns Digidelcenters personal på plats på flera av närbiblioteken några timmar varje vecka.

Hösten 2018 fick Sundsvalls stadsbibliotek 2,5 miljoner i statsbidrag för att starta sin nya verksamhet Mobidig; en mobil enhet med utrustning för att kunna hålla i it-handledning och workshopper också i orter som saknar bibliotek. Mobidig har ingen turlista. Istället kommer bibliotekspersonalen åka ut med den på efterfrågan, till platser där de ser behov av den, och på både dag- och kvällstid. Planen är också att samarbeta med andra verksamheter.

- Skolor och fritidsgårdar, pensionärsverksamheter, föreningar... Vi är öppna för allt, säger Angelika Lundkvist, forskollärare och it-pedagog som projektanställts för att strukturera denna verksamhet.

För att kunna erbjuda så här mycket verksamhet med fokus på it och MIK behövs givetvis bred kompetens. Sundsvalls stadsbibliotek har därför rekryterat ett flertal nya medarbetare med olika slags bakgrunder. Abdullatif Haj Mohammad, som är journalist, är en av dem. Andra är it-pedagoger och lärare.

- Och så jobbar vi parallellt med kompetensutveckling för både dem, bibliotekarier och biblioteksassistenter, säger Gudrun Widmark.

Med Mobidig hoppas hon och de andra att digidelverksamheten över lag blir mer känd. Att nå ut med den här förnäma gratis servicen har hela tiden varit den stora utmaningen, trots att de verkligen försökt. De har berättat om den på Kulturmagasinet seniorarrangemang, besökt föräldramöten och pensionärsföreningar. De sprider förstås också budskapet med såväl fysiska informationsblad som på bibliotekets hemsida.

- Det tar tid att få nya tjänster att fastna i folks medvetanden, säger Gudrun Widmark.

Men successivt har de sett intresset öka och snart hoppas de att det ska vara så som Abdullatif Haj Mohammad förutspår:

- Så fort du behöver it-hjälp ska du tänka: Jag går till bibblan.

Cm - Cmod

Cm
Cmod
Cmod

Cm

Cm
Cmod
Cmod

På Medioteket får lärare grunderna i MIK

Medioteket

Bredda tänket! Det är lite av mottot för de utbildningar som Medioteket i Stockholm erbjuder stadens kommunala skolor, och som alla på ett eller annat sätt har anknytning till MIK.

Det första jag möts av när jag kommer in genom porten är gitarrmusik. Det är två tjejer i övre tonåren som sitter på korridorsgolvet och spelar. Utanför hissen står fler ungdomar. Medioteket delar nämligen det rödbruna tegelhuset i Stockholmsförorten Liljeholmen med flera andra verksamheter, bland annat ett estetiskt gymnasium.

Men hela femte våningen är ägnad åt medier. Här finns, utöver kontorsrum till de femtiotal personer som jobbar här, ett cirkulationsbibliotek med hyllorna fyllda av klassuppsättningar av böcker för olika åldrar; ett mångspråksbibliotek med barn- och ungdomslitteratur på all världens språk; en lokal för skolbiovisningar; ett skoldatatek med specialpedagogiskt fokus.

Och Roboteket. Där inne, omgärdade av robotmöss, kablar, verktyg, elprylar, datorer och en 3D-skrivare, är en grupp lärare i full färd med att laborera med så kallad micro:bit. Några av dem tänker bygga ett larm, andra en luftfuktighetsmätare. Bredvid dem står en robot som de tillverkade senast de var här, av en gammal mjölkkartong och lite annat smått och gott. Lärarna, som kommer från några olika Stockholmskolor, har just entusiastiskt berättat hur de kunnat använda de kunskaper härifrån i sin undervisning.

Linda Spolén går runt och visar, tipsar. Hon är bibliotekarie i grunden men har i många år också arbetat med databaser, hemsidesproduktion, kodning och annat inom IKT (informations- och kommunikationsteknik).

Här på Medioteket ingår hon i gruppen Lärande med digitala verktyg och har två uppdrag: MIK, och att leda programmeringsutbildningar som den här. Utbildningar som alltid startar med en halvannan timme lång föreläsning om MIK.

- Det är viktigt att förstå att det ligger kod bakom vad som blir viralt och man kan inte koda utan att vara MIK-kunnig, säger hon och berättar att hon bland annat brukar ta upp frågan om vad man egentligen godkänner när man till exempel installerar en app. Hon påpekar att vi ofta glömmer att Internet är så mycket mer än www.

- Vi glömmer att det finns kylskåp, skrivare, hemautomatiseringssystem som "ser" allt vi gör och som kan hackas.

- MIK är väldigt mycket etik för mig, säger hon när vi lite senare slagit oss ned i Mediotekets kafé tillsammans med Malena Martinger Storme, skolbibliotekskonsulent, och Elin Jönsson, film- och mediapedagog.

De tre ingår i den MIK-grupp som varit i gång på Medioteket en tid, och som samlar de olika kompetenserna här kring just MIK-frågor.

- MIK ingår i och genomsyrar alla våra verksamheter, säger Linda Spolén, som ser många möjligheter till samarbeten i och med den nya MIK-gruppen.

- Fast vi tycker egentligen att MIK är en lite problematisk term. Den är okänd och spänner över så mycket.

Malena Martinger Storme nickar och konstaterar att skolornas läroplaner inte använder begreppet MIK, utan skriver om digital kompetens.

- Kunnighet, kompetens - jag tror det finns risk för att vi slänger ur oss en massa olika begrepp slentrianmässigt, säger hon.

- Och så finns det ju digitisering och digitalisering. Folk kan inte skilja på de begreppen heller, säger Linda Spolén.

Det är alltså inte idén med MIK hon och kollegerna är tveksamma till, tvärtom. De påpekar att man inte kan koda utan att vara medie- och informationskunnig, samtidigt som det behövs teknisk kompetens för att kunna vara källkritisk idag.

- Man måste kunna tyda URL:er, förstå hur internetsidor är uppbyggda och så vidare. Vi menar att man behöver kunna allt, från MIK till digital kompetens, datalogiskt tänkande, programmering, kod, säger Linda Spolén och konstaterar att det bara kommer att bli mer att lära sig framöver:

- Geolocation, till exempel. Och så behöver vi utveckla vår förmåga att kontrollera bilder och filmer: Är det ett fejkat ansikte vi ser, är det en manipulerad röst? Det där är ju ditt område, säger hon och vänder sig till Elin Jönsson, som nickar.

Hon har, förutom att hon jobbar här som film- och mediapedagog ett uppdrag åt Statens medieråd att utveckla ett metodmaterial i det som kallas visuell läskunnighet, och handlar om att tolka bilder och filmer, något som blivit allt mer viktigt i takt med digitaliseringen i samhället.

- Och då handlar det delvis om att arbeta med källkritik, men också till exempel om normkritik och normmedvetenhet. Vi människor behöver helt enkelt bära med oss att varje gång vi möter en bild ser vi den genom ett kulturellt och socialt kodat raster, liksom att det alltid finns en avsändare bakom som har en intention med sin bild, konstaterar hon.

- I en delningskultur är ju den ursprungliga avsändaren också ofta frånkopplad från bilden eller filmen och då är det även viktigt att fundera över vilken funktion bilden eller filmen fyller i sammanhanget? Och i nästa steg: Hur påverkar dessa bilder och filmer mig själv i mitt eget

producerande och spridande av bilder och filmer. Att ta ansvar för sina egna delningar är ju också viktigt, säger Elin Jönsson och fortsätter:

- Vi måste också lära oss förstå att de enskilda bilderna tillsammans skapar narrativ som vi påverkas av och att bilder och rörliga bilder har förmågan att spela på känslor och ta sig förbi förnuftet. Då spelar det kanske inte ens någon roll om budskapet är falskt och att vi vet om det, det sätter sig ändå. Upprepas samma sak om och om igen kan problematiska idéer och synsätt få fäste på ett sådant subtilt sätt att vi kanske inte ens märker det direkt.

Hon tycker att MIK ibland kan fastna i ett tänk kring sant eller falskt och ser vissa risker med verktyg som Viralgranskaren.

- Den är jättebra och fyller en funktion som snabb injektion och för att uppmärksamma vikten av källkritik. Men i skolan behöver vi arbeta bredare och mer djuplodat med visuell läskunnighet och bildning. MIK handlar ju dessutom inte bara om källkritik, även om det ibland får mest fokus.

Hon och de två andra understryker att källkritiksbegreppet handlar om mycket mer än sant eller falskt och att skolan i än högre grad bör fokusera på att lära ut källtillit. Vilket ju kräver bildning och faktakunskaper.

- Annars blir man ju lätt skeptisk till precis allting, säger Malena Martinger Storme. Vissa källor eller avsändare har högre trovärdighet än andra. Om vi tänker oss att källkritik är synonymt med att inte tro på något blir allt likvärdigt. Flashback får lika mycket, eller litet, legitimitet som Svenska Dagbladet.

Många skolelever litar på första bästa källa, utan att förstå hur algoritmerna gör att de mest sökta källorna på Google hamnar överst, enligt Linda Spolén.

- Vi behöver lära dem att söka på ett mycket mer avancerat sätt. Egentligen är det ju bara ostridbara fakta som är enkla att googla, säger hon.

En del i det är förstås att också ta upp fysiska, analoga medier.

- Ja, vi tar alltid upp att webben bara är en liten del av informations-sökningsprocessen och hur viktigt det är att lära ut andra sorters sökprocedurer också, som i innehållsförteckningar och på databaser, säger Malena Martinger Storme.

Hon och de andra pekar också på vikten av att lära elever skilja mellan redaktionellt innehåll och annonser i tidningar, vad public service är, om rent allmänt hur journalister jobbar. Risken finns, att lärare tar sådan kunskap för given, tror de.

- Jag tror att många ord, som sanning, lögn, fakta med flera ofta används ogenomtänkt i skolan, utan att vi tar upp vad de betyder. Vi förutsätter att eleverna kan skilja på begreppen. På liknande vis tror vi att de är "digital natives", alltså födda med all modern teknik och därför kan allting. Men så är det inte, säger Malena Martinger Storme.

- Om lärare tror att det är så släpper de eleverna alldeles för fria, säger Linda Spolén och påpekar att det ofta behövs grundkunskap om ett ämne för att kunna söka på det på ett bra vis.

De tre är överens om att skolor behöver se övergripande på detta med MIK, inse att det berör samtliga skolämnen, liksom andra personalgrupper, som personal på fritids och elevhälsoteamen.

Men också bibliotekarier tycks ha behov av Mediatekets utbildningar. Malena Martinger Storme berättar om en enkät där skolbibliotekarier i kommunen fick självskatta sin kunskap i MIK-relaterade frågor, som kryptering, kakor (cookies) etcetera.

- Och även om man ska ta självskattning med en nypa salt, eftersom ju mer man kan desto mer inser man att man inte kan, visade den att många ansåg att de saknade grundläggande kunskap i till exempel nätsäkerhet och upphovsrätt.

- Så vi har en del att göra!

Fakta

Mediateket drivs av Stockholms stad och erbjuder kompetensutveckling och stöd inom MIK, digitala verktyg för personal i de kommunala skolorna.

Så kan folkbiblioteken utveckla sitt MIK-arbete

Marika Alneng

Se sig som deltagare i lärandet, fundera över hur biblioteksrum och personal möter besökarna och bli mer aktiva även utanför de fysiska biblioteken. Som före detta MIK-samordnare har Marika Alneng många tankar om hur folkbiblioteken kan utveckla sitt MIK-arbete.

Ett konferenshotell i Stockholm. Marika Alneng kommer direkt från en heldag om projektet Digitalt först, det regeringsuppdrag som ska utmyнна i ett kompetenslyft för landets folkbibliotekarier (<https://digitaltforst.blogg.kb.se/uppdraget>).

- Det är det absolut viktigaste som hänt för folkbiblioteken på MIK-fronten de senaste åren, säger hon medan sorlet från fredags-eftermiddags-efter-jobbet-firare tilltar runt omkring oss.

Som frilansande bibliotekarie har Marika Alneng en hel rad olika uppdrag. Många av dem handlar om MIK, något som hon intresserat sig för sedan hon 2014, på uppdrag av Statens medieråd, tog fram ett fortbildningsmaterial om MIK till folkbiblioteken.

Några år senare, 2017, skrev hon boken *Folkbibliotek i förändring*, som handlar om hur folkbiblioteken kan jobba med MIK. Hon har också varit samordnare för satsningen MIK och demokrati på Stockholms stadsbibliotek.

Just nu jobbar hon på Biblioteksutveckling Sörmland och åt Kultur Gävleborg med att stödja folkbiblioteksmedarbetare med kompetenshöjning.

- Vi befinner oss ju i en tid när både förutsättningar och beteendemönster förändras och där digitaliseringen kommer med både möjligheter och utmaningar. Om biblioteken ska fortsätta vara relevanta behövs det ökad kunskap, som i sin tur ger större trygghet att kunna agera med digital mognad och medvetenhet.

- Det är ett stort och komplext projekt och har tagit tid att hitta formerna för, eftersom det innehåller så mycket. MIK och digital kompetens är ju allt från enskilda verktyg till ledarskapsprocesser och att jobba med ständig förändring och hela vårt förhållningssätt som bibliotekari-er. Biblioteksbesökarnas informationsbehov ser annorlunda ut än för bara några år sedan samtidigt som det digitala utanförskapet fortfarande är stort.

Marika Alneng tycker att mycket hänt på MIK-fronten under de senaste åren. Samtidigt påpekar hon att det är ett område som aldrig kommer att "bli klart", snarare tvärtom.

- MIK innebär ju att vi hela tiden måste vara i förändring.

Vilket förstås gör att det krävs kontinuerlig fortbildning för att biblioteken och deras medarbetare ska våga vara mer proaktiva i sitt MIK-arbete.

Det finns också utmaningar. Som att motverka att man fastnar i tekniskt handhavande eller frågor kring bank-id och blanketter.

- Det orsakar ju lätt frustration att fastna i sånt när man kanske egentligen vill prata om källkritik, säkerhet, integritet och så vidare.

En annan utmaning är gränsdragning gentemot andra samhällsaktörer, anser hon.

- Det är ju så många som hänvisar till biblioteket istället för att själva erbjuda kunskapen, som Polisen, Försäkringskassan med flera. Jag tycker det är tveegat. Samtidigt som människor har ett högt förtroende

för biblioteken och kommer dit med sina behov tycker jag man bör ställa sig frågan om var gränserna för vårt uppdrag går.

Men bortsett från dessa svårigheter - hur ska biblioteken bära sig åt för att komma vidare i sitt MIK-arbete? Ja, det finns flera saker att beakta, enligt Marika Alneng.

- En viktig sak är, att vi måste vara noga med att kompetensen inte fastnar hos oss, och att vi jobbar aktivt och medvetet med lärandet, handledandet och mentorskapet på olika sätt. Det gäller att överföra kunskaper och inte agera problemlösare och fixare.

Marika Alneng tror också att många bibliotek behöver bli tydligare med att de har sådan kompetens och att förmedlandet av den det hör till biblioteksmedarbetarnas uppgifter.

- En observation jag själv gjort är, att många biblioteksbesökare verkar känna att de stör om de ställer en fråga. Då kan man ju fundera på om det är nåt som personalen signalerar.

- Vi kanske vi inte bjuder in besökarna i så stor utsträckning som vi borde.

Det handlar både om så enkla saker som hur bibliotekarier och annan personal rör sig i biblioteksrummen och pratar med besökarna som om hur man förhåller sig till sitt uppdrag. Hennes bild är, att många bibliotek fortfarande är kvar i ett fysiskt tänk, där det digitala finns lite vid sidan av.

- Till exempel pratar vi om böcker och e-böcker som två helt olika saker. Varför är det så? Ingen pratar ju om e-musik när det handlar om Spotify. Det säger nåt om hur vi berättar om oss själva. Jag vet också att det finns biblioteksmedarbetare som inte vill jobba med det digitala, för "det kan jag inte". Så är det inte när man pratar om läsfrämjande och pappersböcker, även om man inte har läst alla böcker i hyllorna.

Det låter ju som ett problem i sammanhanget?

- Ja ...

Nu skruvar Marika Alneng lite på sig, eftersom det givetvis inte är lätt att rikta den här sortens kritik mot kolleger. Samtidigt inser hon att detta är ett problem som många bibliotekschefer tampas med: Får jag som chef gå in och bestämma att alla måste kunna hantera digitala frågor?

Och då är svaret?

- Absolut, det får och måste man. Det betyder inte att alla ska vara experter på allt, men alla måste ju åtminstone behärska de tjänster ens bibliotek erbjuder. Man kan ju inte säga till en låntagare som vill ha hjälp att ladda ner en e-bok att "då får du komma tillbaka på torsdag klockan två".

Vilket för oss tillbaka till det där med fortbildning.

- Ju mer kunskap desto tryggare blir man ju i att våga gå ut med att man har sån kompetens.

Samtidigt påpekar hon att mycket av det som redan görs på biblioteken faktiskt är MIK-arbete.

- Att ha en sexårsvisning och trycka lite extra på hur böckerna är sorterade är ju också ett sätt att jobba med MIK. Och om jag lär ut kodning jobbar jag ju med datalogiskt tänkande, vilket är ett sätt att lära ut digital kompetens. Det är inte en pysselverkstad, utan MIK. Det gäller att göra de kopplingarna och jag tror den medvetenheten blivit större.

I sin bok *Folkbibliotek i förändring* ger hon fler exempel på hur MIK kan implementeras i biblioteksvardagen. Bland annat berättar hon om hur biblioteket Kramfors häromåret bjöd in allmänheten till att vara

med och utveckla Wikipedias sida om Kramfors. Att jobba så är ett utmärkt sätt att skapa förståelse för vad en bra källa är, konstaterar hon och berättar att ett större samarbete mellan biblioteken och Wikimedia är på gång, genom Digitalt först.

Marika Alneng har också tankar om biblioteksrummets roll i MIK-sammanhang. I sin bok skriver hon: "Bjuder biblioteksrummet in till delaktighet och kunskapsdelning eller kunskapsförmedling? (...) Ser vi på biblioteksrummet som ett pedagogiskt rum, en plats för lärande och kunskapsdelning är det intressant att fundera på hur vi kan signalera just detta."

Men det handlar inte bara om hur man möblerar, skyltar, rör sig bland besökarna, menar hon, utan också om att faktiskt gå utanför själva bibliotekslokalerna.

- Självklart är förutsättningarna olika, men om vi ska jobba utifrån våra användares behov och förstå deras vardag är det jätteviktigt att finnas på andra ställen också.

Vilka är hindren?

- En del av dem sitter nog i huvudet, men sen handlar det ju också om sånt som öppettider, som ju ofta är heliga, om att det är svårt att rekrytera, om att chefer måste jobba operativt och inte hinner med sitt ledarskap, och så vidare.

Därför, påpekar hon, är det viktigt att komma ihåg att det finns många fler i kommunerna som jobbar med de här sakerna, som it-strateger och andra, som biblioteken kan samarbeta med.

Görs det?

- Det är förstås olika, men jag har tyvärr förstått att många bibliotek slår sig blodiga för att få gehör från kommunens tjänstemän och få

dem att fatta att det finns digital kompetens på biblioteket. Jag hoppas det blir bättre i takt med projektet Digitalt först och genom att fler bibliotek bygger upp digidelcenter.

Mentorskap är en annan möjlighet. Vid studiebesök i USA har Marika Alneng imponerats över hur bibliotek där arbetar systematiskt med just det, genom att fånga upp intresserade ungdomar som sedan fått bli lärande förebilder för yngre barn.

- Jag tycker det är ett bra sätt att tänka och skulle önska att vi kunde jobba mer så här också. Det handlar ju om att främja det delade lärandet och lyfta den kompetens som finns i lokalsamhället. Men visst, det handlar ju om ekonomi också, om man inte ska tänka volontärarbete, och det är ju en diskussion i sig.

Sist men inte minst vill Marika Alneng slå ett slag för att bibliotek och bibliotekarier ska våga släppa expertrollen och istället se sig som delaktiga i ett gemensamt utforskande.

- Vi kan använda vår kompetens till att hitta aktiviteter och metoderna. Bli möjliggörare. Och sen lära ut genom att själva lära.

MIK en angelägenhet för hela samhället

Ann Wiklund

Biblioteken som medborgarcenter, där såväl biblioteksmedarbetare som andra kommunanställda hjälps åt med att stärka medborgarnas kunnsighet, engagemang och delaktighet i samhället. Det är framtiden, om Ann Wiklund får drömma.

- Det handlar om vår demokrati, men också om människors hälsa.

Finns det en digital klyfta? Ja. Är det något vi måste arbeta med? Ja. Tillsammans? Ja.

2009 utgjorde dessa frågor och svar grunden för IKT-lyftet, det projekt för ökad digital delaktighet som drevs av läns- och regionbiblioteken, med ekonomiskt stöd från Kulturrådet och med syftet att få till stånd en långsiktig nationell samverkan med bland annat folkbildningen. Målgruppen var i första hand vuxna, utifrån att det då fortfarande fanns minst halvannan miljon svenskar som inte använde Internet i sin vardag. 2011 övergick IKT-lyftet i den nationella Digidelkampanjen, som fick ekonomiskt stöd av Internetstiftelsen och där ett stort antal organisationer ingick.

Såväl IKT-lyftet som bibliotekens arbete i Digidelkampanjen projektledes av Ann Wiklund. Hon är bibliotekarie i grunden och har lång erfarenhet av att arbeta inom biblioteks- och skolvärlden, bland annat med skolbibliotekens och folkbibliotekens pedagogiska roll. Hon gjorde också projektdesignen för Skolverkets material om källkritik och upphovsrätt på nätet, *Kolla källan*, och har tillsammans med Linda Sandberg skrivit e-boken *Digital delaktighet - en inspirationsbok*, på uppdrag av SKL.

Idag är hon processledare på Statens medieråd för ett regeringsuppdrag som går ut på att utveckla former för förstärkt samverkan av insatser för MIK.

- Det handlar bland annat om att koordinera och få en överblick: Vilka aktörer arbetar med insatser för MIK och hur kan vi dra åt samma håll, trots att MIK ser olika ut i olika sammanhang, beroende på kontext.

Behovet av en sådan överblick är stort, konstaterar hon och berättar att de aktörer - såväl myndigheter som andra organisationer - som kontaktats är angelägna om att få bättre koll på varandras insatser på området.

- Så vi inte dubbeljobbar. Och så måste vi hjälpas åt att hitta var de vita fläckarna finns - alltså var det behövs insatser.

Till exempel visar Internetstiftelsens undersökningar, att det inte är skolelever som är "värst" i fråga om okritiskt delande på sociala medier, utan människor i medelåldern.

- Var och hur når man dem? Det är en av de frågor vi måste ha med oss.

Ann Wiklund är noga med att MIK är ett övergripande begrepp som är oberoende av format och innefattar allt från grundläggande teknik till förståelse för hur medier fungerar i samhället.

- Och MIK-arbetet får verkligen inte fastna i det ännu smalare begreppet källkritik, vilket det tyvärr ofta gör. Som i medieundervisning: Att undervisa om fejknyheter till exempel, är egentligen ganska enkelt. Det svåra är att lära ut mediers roll i samhället och hur vi påverkas och kan påverka genom dem.

Också i Digitalt först-satsningen ser hon en risk att de analoga medierna tappas bort.

- Där har biblioteken en viktig roll i att hålla kvar det stora perspektivet. Biblioteksverksamheten kan också visa på den självklara grunden för MIK - att kunna läsa och kommunicera.

Under åren med IKT-lyftet och Digidelkampanjen hade många biblioteksbesökare behov av ren praktisk hantering av apparater, typ "var är on-/offknappen". I takt med att digitaliseringen av det övriga samhället tog fart började ännu fler människor vända sig till biblioteken för att få hjälp, och nu handlade det inte längre bara om att få hjälp med själva tekniken, utan också om att använda olika samhällstjänster. Den utvecklingen ledde till de digidelcentra som idag finns på en stor del av landets bibliotek.

Ann Wiklund påpekar att vi fortfarande bygger det digitala samhället på ungefär samma sätt som det analoga.

- Man har helt enkelt inte tänkt till riktigt. Kommunernas hemsidor, till exempel, har visserligen blivit bättre och snyggare och mer renodlade allt eftersom. Men allt ligger fortfarande i sina rutor, och det är svårt att fatta vad som hör ihop med vad. Och så är de sällan tillgängligt uppbyggda. Många är till exempel väldigt textbaserade, vilket gör det jättesvårt för den som har problem med mycket text.

Ofta kräver digitala tjänster också förståelse för hur samhället är uppbyggt, vilket långtifrån alla användare har. Och även om biblioteken fått mycket pengar för Digitalt först-satsningen betyder det inte att det bara är de som ska stötta i sådana sammanhang, anser hon.

- Det kan inte vara meningen att bibliotekspersonal ska sitta och svara på frågor om hur Skatteverket och Försäkringskassan fungerar. Nej, jag hävdar envist att det är en angelägenhet för hela samhället att se till att människor kan vara engagerade och kunniga medborgare. Det är en demokratifråga!

Och en hälsofråga, tillägger hon, eftersom digitalt utanförskap räknas som en av faktorerna bakom ohälsa idag.

I den bästa av världar, menar Ann Wiklund, är olika samhällsfunktioners webbplatser mer tillgängliga i alla möjliga avseenden, till exempel genom att lotsa sina användare vidare.

- Redan under Digidelkampanjen gav vi som förslag till ett antal myndigheter att de skulle samla sig på en och samma sajt, så att man skulle kunna hitta flera viktiga tjänster på samma ställe. Vi tyckte också att de skulle finnas ett slags pipeline tillbaka, så att utvalda personer, till exempel på biblioteken, kunde ge återkoppling om sånt som inte fungerar eller är svårbegripligt.

- Jag vet inte hur många gånger sen dess jag har föreslagit detta, men det finns ju fortfarande inte.

Ann Wiklund skulle också vilja att landets kommuner såg över hur de kan jobba över förvaltningsgränserna för att få sina medborgare mer mediekunniga, engagerade och delaktiga.

- Det skulle kunna handla om att utbilda personal inom vård och omsorg - den dagen jag bor på ett äldreboende vill jag veta att det finns folk där som kan hjälpa mig med digitala saker - men också att kommundienstämman från andra verksamheter finns tillgängliga på biblioteken. Och inte bara dagtid på vardagar.

- Varför ska man behöva ta ledigt från jobbet för att ta del av offentlig service när man behöver hjälp? Tänk om man började se biblioteket som vårt stora medborgarkontor, en arena där vi som kommunala tjänstemän syns? Det vore ju en revolution!

Om hon blickar framåt ser Ann Wiklund olika möjliga scenarier. Det sämsta vore att allt fler människor tappar tron på demokratin.

- Vi ser ju såna tendenser idag och därför är det farligaste av allt att vi tar demokratin för given.

I den bästa av världar då - vad har då hänt i fråga om MIK om säg, fem år?

- Då är medie- och informationskunnigheten stark hos alla och envar. Kommuner och andra offentliga aktörer rör sig ute i samhället för att ha aktuell kunskap om hur deras digitala tjänster fungerar och stödja människor i användandet av dem, till exempel genom att det skapats utvidgade digidelcentra - som säkert heter nåt annat då - på biblioteken, dit du kan gå och få hjälp med allt möjligt som rör kommunal verksamhet.

Hon skulle också önska att teknik som erbjuds av olika verksamheter finns att testa på plats, till exempel genom att det går att prova olika digitala hjälpmedel i sjukhusentréer, bli förevisad hur Mina vårdkontakter fungerar på vårdcentralen och så vidare.

En annan sak som står på Ann Wiklunds önskelista är ett nationellt digitalt bibliotek, som fungerar som en slags verktygslåda eller uppslagsverk utifrån böcker och databaser.

- Ett kvalitetssäkrat sätt att söka till exempel låtrader, rader från böcker och så.

Slutligen: Detta med orden, begreppen. Ann Wiklund använder helst hela det långa "medie- och informationskunnighet" istället för förkortningen MIK, för att minska risken för felkopplingar. Hon tycker att det är ett bekymmer att det finns så många olika begrepp.

- Frågan är vad vi egentligen pratar om och hur vi ska tänka om definitionerna. Om de är för snäva finns det alltid aktörer som inte anser sig kunna delta för att definitionen inte stämmer med deras uppdrag. Men om vi inte alls definierar de begrepp vi använder blir det svårt att hitta någon gemensam riktning. Så det är alldeles nödvändigt att hela tiden samtala om vad begreppen innebär.

Samtidigt vill hon poängtera att det inte behövs en särskild förmåga för att tolka reklam, en annan för att titta på teve, och så vidare.

- Jag ser MIK som en kunnighet som omfattar flera förmågor och som varje enskild människa behöver för att kunna använda medier, söka, förstå, validera - och själv skapa - information och därigenom kunna vara en aktiv och engagerad medborgare.

Intervjuade i rapporten

Marika Alneng, frilansande bibliotekarie och författare med uppdrag som alla på olika sätt har med medie- och informationskunnighet att göra

Jutta Haider, docent, universitetslektor, Avdelningen för ABM och digitala kulturer, Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet

Fredrik Hanell, doktorand i biblioteks- och informationsvetenskap, Avdelningen för ABM och digitala kulturer, Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet

Åse Hedemark, fil. dr och universitetslektor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Institutionen för ABM och vetenskaplig ledare för forskningsnoden Kultur - demokrati - medborgarskap, Uppsala universitet

Johanna Rivano Eckerdal, docent och universitetslektor i biblioteks- och informationsvetenskap, Avdelningen för ABM och digitala kulturer, Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet

Olof Sundin, professor i biblioteks- och informationsvetenskap, FFU-ansvarig, Avdelningen för ABM och digitala kulturer, Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet

Ann Wiklund, konsult, har sedan många år ett stort engagemang i nationellt och regionalt samarbete för allas rätt att vara digitalt delaktiga

Karlstads universitetsbibliotek:

Linda Borg, bibliotekarie

Marie-Louise Eriksson, bibliotekarie

Mediateket, Stockholm stad:

Elin Jönsson, film- och mediapedagog

Malena Martinger Storme, skolbibliotekskonsulent

Linda Spolén, IT-pedagog och skolbibliotekskonsulent

Sundsvalls stadsbibliotek:

Gudrun Widmark, enhetschef

Abdullatif Haj Mohammad, aktivitetshandledare

Angelika Lundkvist, it-pedagog

Biblioteken är centrala aktörer för ökad medie- och informationskunnighet, MIK. Här presenteras genom tre exempel från Karlstad, Sundsvall och Stockholm hur bibliotekarier inom olika typer av bibliotek stärker MIK hos sina användare. Tankar kring biblioteken och MIK ges också av två kunniga veteraner inom området, Ann Wiklund och Marika Alneng. Även den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen står stark inom MIK-området. Fem forskare intervjuas om forskningsläget idag. Rapporten är till viss del en uppföljare till antologin *"Medie- & informationskunnighet - en forskningsantologi"*.

Rapportförfattare
Ingela Hofsten

 Svensk
biblioteksforening

Oxtorgsgränd 2
111 57 Stockholm
Tel: 08-545 132 30
info@svbib.se
biblioteksforeningen.se

ISBN: 978-91-983360-5-4